

LIST OTWARTY

do:

W.P. Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Karola Nawrockiego

W.P. Marszałka Sejmu Włodzimierza Czarastego

W.P. Marszałek Senatu Małgorzaty Kidawy-Błońskiej

W.P. Prezesa Rady Ministrów Donalda Tuska

W.P. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego Marty Cienkowskiej

W.P. Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego Marcina Kulaska

W.P. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Marcina Kierwińskiego

W.P. Przewodniczącego Komisji Kultury i Środków Przekazu Senatu RP Jerzego Fedorowicza

W.P. Przewodniczącego Komisji Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Środków Przekazu Sejmu RP Piotra Adamowicza

W.P. Parlamentarzystek i Parlamentarzystów RP

Szanowni Państwo,

jako członkowie instytucji i stowarzyszeń reprezentujących polskie środowisko archeologiczne stanowczo domagamy się powstrzymania wejścia w życie, z dniem 1 stycznia 2027 r., nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024.647). Nowelizacja ta, której zapisy naruszają Konstytucję oraz międzynarodowe zobowiązania Rzeczypospolitej Polskiej, wprowadza szkodliwe ułatwienia dla amatorskich poszukiwań, co może skutkować bezpowrotną utratą części polskiego dziedzictwa kulturowego. Mimo wielokrotnych protestów naszego środowiska nowelizacja nie została odwołana, a uchwalona w 2025 r. *vacatio legis* zbliża się do końca. W takiej sytuacji naszym prawem i obowiązkiem jest żądanie uchylecia nowelizacji.

Zmiany stanu prawnego wprowadzone drogą nowelizacji oceniamy bardzo krytycznie, ponieważ:

a) naruszają Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej, w tym:

- zasadę równości obywateli zapisaną w art. 32 – poprzez uprzywilejowanie jednej grupy interesariuszy, tj. poszukiwaczy-amatorów,
- ochronę własności zapisaną w art. 64 – ponieważ nie chronią w adekwatny sposób własności terenów, na których dopuszcza się prowadzenie poszukiwań,
- zasadę zrównoważonego rozwoju zapisaną w art. 5 – ponieważ umożliwiają wykorzystywanie zasobów dziedzictwa do celów prywatnych w sposób niekontrolowany, podczas gdy zadaniem Państwa jest dbałość o zachowanie zasobów dla kolejnych generacji;

b) naruszają międzynarodowe zobowiązania Rzeczypospolitej Polskiej, w tym przede wszystkim:

- Europejską Konwencję Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego z La Valetta, z dnia 16 stycznia 1992 r., ratyfikowaną przez Polskę 13 grudnia 1995 r., ustalającą standardy ochrony dziedzictwa archeologicznego – poprzez sprzeczność z obowiązkiem zapobiegania niedozwolonemu obiegowi dziedzictwa archeologicznego oraz zapewnienia naukowego charakteru wykopalisk i poszukiwań archeologicznych;
- Konwencję paryską dotyczącą środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury, z dnia 14 listopada 1970 r., ratyfikowaną przez Polskę 30 kwietnia 1974 r. – na skutek wprowadzenia rozwiązań, które ułatwią legalizację znalezisk pochodzących z nieznanymi źródeł;

c) doprowadzą do bezpowrotnej utraty części archeologicznego dziedzictwa kulturowego Polski na skutek:

- utraty kontroli Państwa nad nieodnawialnymi zasobami, które są jego własnością,
- dezorganizacji istniejącego systemu ochrony zabytków,
- dramatycznego uszczerbienia środków finansowych, przeznaczonych na ochronę zabytków (m.in. poprzez system nagród dla znalazców oraz konieczność zapewnienia etatów do ich administracyjnej obsługi lub kosztów procesowych wynikających z ewentualnych niedociągnięć w tym zakresie);

d) spowodują dewastację źródłowych podstaw archeologii jako dyscypliny naukowej, ponieważ:

- umożliwią niekontrolowane wydobywanie oraz grabież znalezisk metalowych, które są jedną z najcenniejszych kategorii źródeł archeologicznych;
- doprowadzą do bezpowrotnego zniszczenia stanowisk archeologicznych i kontekstów kulturowych;
- pozwolą na wprowadzanie do obiegu naukowego fałszywych informacji na temat lokalizacji zabytków.

Należy dodać, że koszty wynikające z wejścia w życie nowelizacji spadną na społeczeństwo, co w dobie niestabilnej sytuacji międzynarodowej i wyzwań w sferze gospodarki ocenić trzeba zdecydowanie negatywnie. Dalsze argumenty prawne znaleźć można na stronie <https://www.ratuj-zabytki.pl/>.

Apelujemy do wszystkich Adresatów niniejszego pisma o przywrócenie stanu prawnego sprzed nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Jednocześnie zwracamy uwagę na konieczność przygotowania nowej ustawy, która uwzględni postulaty środowisk wyspecjalizowanych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego Polski. Wyrażamy też gotowość do współpracy z osobami i stowarzyszeniami zainteresowanymi poznawaniem przeszłości zgodnie z warsztatem naukowym i zasadami ochrony dziedzictwa kulturowego.

15 maja 2026 r.

Lista sygnatariuszy:

- /-/ dr hab. Jarosław Bodzek, prof. UJ, dyrektor Instytutu Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego
- /-/ dr Michał Bogacki, dyrektor Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie
- /-/ dr Wojciech Brzeziński, dyrektor Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie
- /-/ prof. dr hab. Andrzej Buko, członek rzeczywisty Polskiej Akademii Nauk, członek korespondent Polskiej Akademii Umiejętności
- /-/ prof. dr hab. Wojciech Chudziak, dyrektor Instytutu Archeologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika
- /-/ dr hab. Jacek Górski, prof. UPJPII, dyrektor Muzeum Archeologicznego w Krakowie, profesor Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie
- /-/ dr Waldemar Hass, dyrektor Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Głogowie
- /-/ dr Jadwiga Iwaszczuk, dyrektor Instytutu Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych Polskiej Akademii Nauk
- /-/ dr hab. Andrzej Janowski, prof. IAE PAN, kierownik Ośrodka Archeologii Średniowiecza Krajów Nadbałtyckich Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk
- /-/ prof. dr hab. Jacek Kabaciński, kierownik Ośrodka Studiów Pradziejowych i Średniowiecznych Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk, prezydent International Union of Prehistoric and Protohistoric Sciences
- /-/ dr hab. Bartosz Kontny, prof. UW, dziekan Wydziału Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego
- /-/ dr Andrzej Kowalczyk, dyrektor Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy
- /-/ dr hab. Bartłomiej Lis, prof. IAE PAN, zastępca dyrektora Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk ds. naukowych
- /-/ dr Olgierd Ławrynowicz, zastępca dyrektora Instytutu Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego
- /-/ dr hab. Marcin Majewski, prof. US, kierownik Katedry Archeologii Uniwersytetu Szczecińskiego, dyrektor Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie
- /-/ prof. dr hab. Arkadiusz Marciniak, członek korespondent Polskiej Akademii Nauk, przewodniczący Sekcji Archeologii Komitetu Nauk Historycznych PAN, profesor Wydziału Archeologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
- /-/ prof. dr hab. Anna Marciniak-Kajzer, dyrektor Instytutu Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego
- /-/ prof. dr hab. Mirosław Masojć, dyrektor Instytutu Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego
- /-/ prof. dr hab. Andrzej Michałowski, dziekan Wydziału Archeologii Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, prezes Zarządu Głównego Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich
- /-/ prof. dr hab. Dominik Nowakowski, kierownik Ośrodka Badań nad Kulturą Późnego Antyku i Wczesnego Średniowiecza Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk
- /-/ dr Dominik Kacper Płaza, dyrektor Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi
- /-/ dr hab. Tomasz Purowski, kierownik Ośrodka Archeologii Pradziejowej Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk

/-/ prof. dr hab. Marian Rębkowski, dyrektor Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk

/-/ dr hab. Kalina Skóra, prof. IAE PAN, kierownik Ośrodka Badań Nad Dawnymi Technologiami Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk

/-/ dr Rafał Solecki, Instytut Archeologii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego

/-/ prof. dr hab. Marzena Szmyt, dyrektor Muzeum Archeologicznego w Poznaniu, profesor Wydziału Archeologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, prezes Poznańskiego Towarzystwa Prehistorycznego

/-/ dr hab. Marcin Szeliga, dyrektor Instytutu Archeologii Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej

/-/ Ewa Trawicka, dyrektor Muzeum Archeologicznego w Gdańsku

/-/ dr hab. Katarzyna Trybała-Zawiślak, prof. UR, dyrektor Instytutu Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego

/-/ prof. dr hab. Maciej Trzciniński, kierownik Muzeum Archeologicznego we Wrocławiu, profesor Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego

/-/ prof. dr hab. Paweł Valde-Nowak, członek korespondent Polskiej Akademii Nauk, członek korespondent Polskiej Akademii Umiejętności

/-/ dr hab. Marcin Wąs, prof. UG, dyrektor Instytutu Archeologii Uniwersytetu Gdańskiego

/-/ dr hab. Jacek Wierzbicki, sekretarz generalny Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich

/-/ prof. dr hab. Piotr Włodarczak, kierownik Ośrodka Archeologii Gór i Wyżyn Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk